

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Збірник наукових праць
Випуск 57

За загальною редакцією:
академіка І. Ф. Прокопенка,
д-ра пед. наук, професора С. Т. Золотухіної

Харків-2017

УДК 37.013.42

В. В. Костіна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ

© Костіна В. В., 2017

<http://orcid.org/0000-0003-2410-7497>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.843231>

У статті проаналізовано інноваційні ідеї, підходи та шляхи організації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів, визначено його суть та результати. Процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери розглянуто як цілісну систему, в якій об'єднані зусилля різних фахівців в умовах вищого навчального закладу і соціальних інституцій партнерської мережі. Узагальнення і систематизація наукових досліджень у галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи дозволили визначити поняття «професійна підготовка фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів», «результат процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів», «система професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів», які є теоретичною основою побудови відповідної концептуальної моделі системи професійної підготовки фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів, а також для розробки її методичного забезпечення.

Ключові слова: фахівець соціальної сфери, профілактика дезадаптації учнів, система професійної підготовки, готовність.

Костина В. В. Теоретические основы профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к профилактике дезадаптации учащихся.

В статье проанализированы инновационные идеи, подходы и пути организации процесса профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к профилактике дезадаптации учащихся, определены его суть и результаты. Процесс профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы рассмотрен как целостная система, в которой объединены усилия различных специалистов в условиях высшего учебного заведения и социальных институтов партнерской сети. Обобщение и систематизация научных исследований в области социальной педагогики и социальной работы позволили определить понятие «профессиональная подготовка специалистов социальной сферы к профилактике дезадаптации учащихся», «результат процесса профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к профилактике дезадаптации учащихся», «система профессиональной подготовки будущих специалистов социальной

сферы к профилактике дезадаптации учащихся», которые являются теоретической основой построения соответствующей концептуальной модели системы профессиональной подготовки специалистов социальной сферы к профилактике дезадаптации учащихся, а также для разработки ее методического обеспечения.

Ключевые слова: специалист социальной сферы, профилактика дезадаптации учащихся, система профессиональной подготовки, готовность.

Kostina V. V. Theoretical foundations of professional training of future specialists in the social sphere to prevention of maladjustment of pupils.

The article analyzes innovative ideas, approaches and ways of organizing the process of professional training of future specialists in the social sphere, its essence and results are determined. Generalization and systematization of scientific research in the field of social pedagogy and social work allowed to define the concepts of: "professional training of specialists in the social sphere", "the result of the process of professional training of future specialists in the social sphere", "system of professional training of future specialists in social sphere to the prevention of maladjustment of pupils", - which are the theoretical basis for the construction of the conceptual model of training specialists in the social sphere to prevention of maladjustment of pupils, as well as for the development of its methodological support. The process of professional training of future specialists in the social sphere is considered as a holistic system in which the efforts of different specialists are united in the conditions of a higher educational institution and social institutions of the partner network where students can improve their professional skills in the prevention of pupil maladjustment within the framework of study subjects and various practices. To increase the effectiveness of professional training of future specialists in the social sphere, it is planned to provide coordinated interaction of various subsystems for organizing their activities (educational and scientific - in the environment of a higher educational institution, practical and volunteer - among social institutions that work to prevent the maladjustment of pupils, project - in the environment of the territorial community), providing the formation of students' professional competence in the relevant direction of professional activity. The result of professional training is the formation of the readiness (motivational, cognitive, activity-based and personal) of future specialists to prevent the maladjustment of pupils.

Key words: specialist in the social sphere, prevention of maladjustment of pupils, professional training system, readiness.

Постановка проблеми. Процес підготовки фахівців у сучасних умовах потребує врахування новітніх тенденцій у сфері професійної освіти: необхідність підвищення професійної, соціальної та комунікативної компетентності, активності, мобільності майбутніх фахівців, їхньої спрямованості на творчий пошук, гнучкості та відповідальності у прийнятті

професійних рішень. Усе це зумовлює потребу у забезпеченні таких умов професійної підготовки, які сприяють самореалізації особистості майбутніх фахівців, більш повного розкриття їхніх індивідуальних здібностей та можливостей, а також розвитку високого рівня професійної компетентності до певного виду діяльності, що можна досягти за допомогою реалізації професійно-спрямованої освітньої системи. Одним із важливих напрямів професійної освіти у сучасних умовах визнано підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери, які зможуть надавати кваліфіковану допомогу у профілактиці дезадаптації учнів, забезпечуючи запобігання появи різноманітних відхилень у поведінці шляхом створення виховуючого середовища для їхньої успішної соціалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми дослідження.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців до соціальної та соціально-педагогічної роботи з профілактики дезадаптації учнів засвідчив, що досліджено такі її аспекти: теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко та ін.); теоретико-методичні основи загальної та спеціальної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до означеного виду діяльності (С. Архипова, О. Білоліпцева, М. Васильєва, О. Лісовець, М. Лукашевич, М. Малькова, І. Фірсова, З. Фалинська, Р. Чубук та ін.); питання підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до профілактичної роботи з учнями з девіантною поведінкою (С. Архипова, І. Козубовська, Г. Майборода, Р. Новгородський, В. Поліщук, О. Тютюнник, О. Чусова та ін.); особливості підготовки майбутніх педагогів та соціальних педагогів до роботи з профілактики жорстокого поводження з дітьми у сім'ї (І. Галатир, І. Манохіна, В. Приходько, Л. Шпальчак та ін.); особливості підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів з особливими потребами (Т. Мальцева, С. Нетьосов, О. Рассказової, П. Скляр та ін.). Разом з тим, попри велику різноманітність дослідницьких праць, проблема визначення теоретичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях є недостатньо розробленою що зумовило необхідність її вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розкриття суті професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях, а також визначення ефективних шляхів та засобів для розробки моделі системи їхньої професійної підготовки. Завданнями статті є: аналіз інноваційних моделей професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, обґрунтування сукупності теоретико-методичних умов підготовки, що мають забезпечити розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях.

Результати теоретичного аналізу. Як свідчить аналіз наукової та навчально-методичної літератури з проблеми підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у науковому обігу з'явилася низка понять, що розкривають суть процесу їхньої професійної підготовки: «професійна освіта», «професійна підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності», «підготовка майбутніх фахівців до роботи», «формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності», зміст яких дещо збігається. В. Поліщук доводить необхідність формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, яка «є синтезом професійних знань і вмінь, індивідуального стилю професійної діяльності, інноваційного, творчого підходу до роботи, педагогічної рефлексії» [16, с. 185]. О. Карпенко вважає, що професійна підготовка соціального працівника дозволяє забезпечити високий рівень готовності студентів до професійної діяльності у соціальній сфері [8, с. 13]. В. Нікітін визначає професійну підготовку як «освітньо-виховний процес, що включає в себе вивчення дисциплін, практику з профілю спеціальності, виховання, навчання навичкам та вмінням аналітико-дослідницької та науково-педагогічної діяльності» [12, с. 41].

Поряд з цим, аналіз наукової соціально-педагогічної та соціальної літератури показав, що сучасні дослідники визначають термін «професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів/ соціальних працівників» дещо по-різному як-то: сукупність загальних і спеціальних знань і умінь, які забезпечують можливість їхньої роботи за спеціальністю та набуваються в процесі теоретичного й практичного навчання у вищому навчальному закладі (А. Капська, З. Фалинська) [7; 18]; цілісний неперервний процес становлення особистості спеціаліста, що починається з моменту вибору

професії з урахуванням своїх інтересів, можливостей і здібностей, триває протягом усього професійного життя і завершується при припиненні професійної діяльності (М. Полісадова) [14, с. 81]; процес формування фахівця нового типу, здатного компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладах соціального спрямування» (Г. Єфремова) [6, с. 10]; процес багатогранний, інтегративний, педагогічний, що забезпечується створенням необхідних педагогічних умов для оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, професійним досвідом з метою формування особистісно-професійних якостей, які необхідні для успішного функціонування у системі міжособистісних відносин, результатом чого є формування професійної компетентності соціальних педагогів до роботи» (Р. Чубук) [19, с. 13]; процес і результат оволодіння цінностями соціальної та соціально педагогічної діяльності, професійно необхідними знаннями, вміннями й навичками, формування професійно важливих особистісних якостей, які є основою готовності до професійної соціальної та соціально-педагогічної діяльності (В. Поліщук) [5, с. 233].

Отже, спираючись на ідеї вищезначених дослідників, «професійну підготовку фахівців соціальної сфери» розглядатимемо як цілісний процес оволодіння цінностями, професійними знаннями, вміннями та навичками соціальної та соціально педагогічної діяльності, а також формування професійно важливих особистісних якостей, що є основою для розвитку їхньої професійної компетентності, професійного стилю, соціально-професійної зрілості та мотивації до самовдосконалення.

До основних компонентів професійної підготовки фахівців соціальної сфери дослідники відносять такі [5, с. 335]: змістовий; діяльнісний; функціональний; технологічний; організаційно-управлінський; нормативно-правовий; професійно-особистісний; моніторингово-корекційний. Аналіз вищезазначеного показує, що професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери це складне багатокomпонентне утворення, яке передбачає розгляд його як процесу, що динамічно розгортається та передбачає визначення етапів та засобів та як системи, що потребує виокремлення певних елементів, їхніх зв'язків та взаємовпливу з метою одержання запланованих результатів. Як свідчить узагальнення результатів наукових досліджень А. Капської, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук та ін. у процесі професійної підготовки

майбутніх фахівців соціальної сфери потрібно здійснювати системний, комплексний вплив на особистість студентів сприяючи розвитку у них професійних знань, умінь, навичок, різних особистісних та професійних характеристик та якостей, що забезпечать формування їхньої професійної компетентності та успішність подальшої професійної діяльності.

На основі проведених наукових пошуків з питань підвищення ефективності професійної підготовки фахівців соціальної сфери науковці визначають низку важливих її характеристик. Так, О. Карпенко обґрунтовано необхідність створення освітнього середовища як педагогічної умови активізації професійної підготовки студентів до соціальної роботи та розроблено змістову модель діяльності соціального працівника [8, с. 122], а також запропоновано модель спеціаліста соціальної сфери, що складається з 3-х аспектів діяльності [8, с. 154-162]: функціонального; особистісного; предметного, або змістового. Дослідницею також розроблено модель професійної підготовки студентів до соціальної роботи, що містить такі компоненти [8, с. 171]: мета, завдання, зміст, організаційно-методичне управління підготовкою, виокремлено систему критеріїв та показників готовності студентів до соціальної роботи за певними рівнями й визначено чотири етапи у процесі професійної підготовки соціальних працівників до роботи у соціальній сфері [8, с. 173-175]: 1) адаптивно-ознайомлювальний (спрямовано на розвиток соціально-професійної сензитивності студентів, через поступове ознайомлення студентів з майбутньою професією у нетрадиційних формах занять); 2) пошуково-інформаційний (забезпечує розвиток соціально-професійної перцепції через запровадження імітаційно-ігрових форм занять, виконання функцій волонтерів, запровадження різноманітних тренінгів тощо); 3) практично-моделювальний (сприяє розвитку у студентів широкого спектру соціально-професійної сприйнятливості через введення соціально-технологічного практикуму у різних соціальних інституціях, а також вивчення курсу «Технології соціальної роботи»), 4) аналітико-узагальнювальний (передбачає розвиток соціально-професійного мислення та функціональної самоорганізації через активне включення студентів у наукову роботу).

О. Карпенко виділяє п'ять критеріїв та відповідні їм показники за якими можна визначити рівень сформованості професійної компетентності (готовності) [8, с. 176-78]: когнітивний; діяльнісний; комунікативний;

організаційний; позиційний, або мотиваційний, - а також чотири рівні розвитку готовності студентів до соціальної роботи (недостатній; первинний; професійно-кваліфікаційний; професійно-спеціалізований). Оскільки ми готуємо фахівців соціальної сфери вважаємо можливим для створення системи професійної підготовки майбутніх фахівців до профілактики дезадаптації учнів взяти за основу розроблені О. Карпенко компоненти моделі професійної підготовки та систему критеріїв за відповідними рівнями, але наповнити її власним змістом, враховуючи особливості предмету дослідження.

Аналіз наукових досліджень Р. Вайнола показав, що автором обґрунтовано та розроблено педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі, для реалізації чого автором розроблено та впроваджено у педагогічний процес таке науково-методичне забезпечення: навчально-методичний комплекс до навчального курсу «Технології соціально-педагогічної роботи» (навчально-методична програма курсу, навчально-методична картка дисципліни, навчальний посібник, курс лекцій, програма підготовки до літньої практики); матеріали творчого конкурсу для абітурієнтів спеціальності «Соціальна педагогіка»; рекомендації по проведенню асистентської (викладацької) практики; навчальний план підготовки соціального педагога освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»; розробка переліку та змісту умінь для професійно спрямованих дисциплін ОПП державного галузевого стандарту спеціальності «Соціальна педагогіка» [3].

О. Білою обґрунтовано теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери (соціальних педагогів та менеджерів освіти) до проектування професійної діяльності в умовах вищого навчального закладу, розроблено структурно-функціональну модель педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності з її поетапною реалізацією, що складається з таких компонентів [2, с. 251]: теоретичні засади підготовки (мета, принципи, підходи, етапи), методичні засади підготовки (методи, форми, засоби, педагогічні умови). Вважаємо необхідним ознайомлення майбутніх фахівців соціальної сфери з основами проектування майбутньої професійної діяльності як одним із складників готовності до профілактики дезадаптації учнів шляхом

проектування виховуючого середовища для їхньої успішної соціалізації у різних соціальних інституціях.

Сучасні дослідники серед важливих результатів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери виокремлюють розвиток їхньої соціально-професійної зрілості [17]. Науковцями розроблено структурно-функціональну модель процесу формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців [17, с. 203], що містить такі характеристики: компоненти (когнітивний, мотиваційний та діяльнісно-поведінковий); критерії (соціальний, професійний, зрілісний); показники (особистісної зрілості, когнітивної зрілості, професійно-ціннісної зрілості, діяльнісно-поведінкової зрілості, емоційно-поведінкової зрілості, соціально-адаптаційної зрілості); певні ознаки, риси за трьома рівнями. Цікавим видається підхід до розгляду результатів професійної підготовки не як статичного, а як динамічного системного утворення, що поєднує різні характеристики (мотиваційні, когнітивні, поведінкові, а також соціально-професійний особистісний досвід).

У сучасних наукових дослідженнях у сфері професійної підготовки фахівців важливою домінантою виступає їхня готовність до постійного оновлення власних професійних знань, вмінь та навичок шляхом самоосвіти та самовдосконалення, що робить їх більш конкурентноздатними, адаптованими до постійних суспільних змін та мобільними. Аналіз досліджень С. Грищенко показав, що автором обґрунтовано концептуальні теоретико-методичні основи процесів самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери. До складників самовдосконалення працівників соціальної сфери автор відносить [4]: самовиховання, самовизначення, самоствердження, самооцінку, самоосвітню діяльність, самоорганізацію, самодопомогу та самомоніторинг. Враховуючи вищезначене, для підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери до роботи з профілактики дезадаптації учнів вважаємо необхідним опанування ними основами самовдосконалення з метою освоєння технік, необхідних в профілактичній роботі з учнями, схильними до дезадаптації, як умовою підвищення їхньої професійної адаптованості та запобігання процесу їхнього професійного вигорання при роботі зі складними контингентами.

Науковцями визначено важливі аспекти у підготовці фахівців соціальної сфери до професійної діяльності. Так, А. Конончук наголошує на необхідності

у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери забезпечення їхньої готовності до здійснення партнерської взаємодії з недержавними організаціями. Також автор пропонує введення до програми професійної підготовки соціальних працівників навчальних дисциплін, як «Соціальне партнерство», «Недержавні організації соціальної сфери» тощо [10, с. 185], а також ознайомлення з етикою партнерства [там же], що передбачає ефективну взаємодію на основі визнання спільності інтересів для досягнення спільної мети, у практичній волонтерській діяльності студентів. Враховуючи вищезначене, вважаємо необхідним у процесі професійної підготовки фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів ознайомлення їх із визначеними принципами та особливостями організації соціального партнерства як важливого складника їхньої професійної компетентності у роботі з різними соціальними інституціями.

О. Пожидаєва зазначає, що в основу професійної підготовки соціальних педагогів у ВНЗ має бути покладено «системний, особистісно-діяльнісний, та індивідуально-творчий підходи ... вона має бути особистісно-орієнтованою та творчою» [13, с. 79]. Цілком поділяємо ідеї автора, але, враховуючи проблему нашого дослідження, вважаємо необхідним у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з профілактики дезадаптації учнів використання ще й аксіологічного, акмеологічного та праксіологічного підходів, як основи для формування особистісного та практичного компонентів готовності майбутніх фахівців до виконання професійної діяльності.

О. Бартків проаналізовано особливості практичної підготовки соціальних педагогів у ВНЗ та визначено, що однією з головних її проблем в Україні є низьке співвідношення годин (11 %), відведених для практики майбутніх фахівців порівняно з навчальними закладами інших країн світу (Франція – 55-65 %, США – 50 %, Великобританія – 40-50 % та ін.) [1, с. 73]. Аналіз та узагальнення результатів досліджень автора стосовно кількості годин, необхідних для формування практичної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери дозволяють підтвердити необхідність збільшення часу, що відводиться на їх практику.

Н. Ларіонова зазначає, що практика «актуалізує механізми соціального порівняння та рефлексії й тим самим створює умови для виявлення та адекватного розуміння своєї індивідуальності майбутніми спеціалістами,

а за умови ефективного педагогічного впливу ... - побудови індивідуальної професійної траєкторії розвитку особистості» [11, с. 95]. Отже, спираючись на ідеї автора, можна стверджувати, що практика є одним з визначальних компонентів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, бо дозволяє активізувати їхній особистісний потенціал.

Аналіз досліджень В. Поліщук показав, що автором визначено основні компоненти індивідуального стилю діяльності соціального педагога, виявлено його ознаки та окреслено роль професіоналізму у його формуванні. Дослідниця визначає особистісні якості соціального педагога, що є підґрунтям його професійної компетентності [15, с. 41]: здатність до творчості, артистичність, натхнення; емпатія; душевне тепло; щирість; ініціативність; гнучкість та наполегливість; здоровий глузд. Автор стверджує, що індивідуальний стиль соціального педагога містить [15, с. 42]: прояв себе як особистості спеціаліста-професіонала у діяльності; моральний ідеал фахівця у професійній діяльності – сформоване ставлення до соціальної роботи; ставлення фахівця до самого себе та клієнта, своєї роботи з ним; своєрідність прояву професійної майстерності у діяльності; педагогічний такт і етика у процесі соціально-педагогічної роботи; отримані результати. Ознайомлення майбутніх фахівців соціальної сфери з визначеними автором компонентами індивідуального стилю соціального педагога та особистісними якостями, які визначають його професійну компетентність сприятиме формуванню більш свідомого ставлення майбутніх фахівців до процесу професійної підготовки та розвитку особистісної відповідальності за його результати.

Сучасні дослідники приділяють увагу особливостям організації методичного забезпечення організації процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Так І. Ковальчук у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців наголошує на необхідності використання поряд із традиційними різними інноваційними методами та пропонує для навчання майбутніх соціальних педагогів такі цікаві інтерактивні методи як [9, с. 83-84]: проблемна лекція-бесіда, семінар-дискусія; кейс-метод; групова дискусія; мозковий штурм; технологічний практикум; аналіз ситуацій; імітаційно-рольове моделювання педагогічних ситуацій; ділова гра. Вважаємо, що використання інноваційних методів та засобів у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери сприятиме розвитку у них

креативності, ініціативності, соціальної активності, гнучкості, акторської майстерності тощо, які є основою розвитку їхньої практичної та особистісної готовності до профілактики дезадаптації учнів та успішної роботи з вразливими контингентами.

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Отже, теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери закладено у таких напрямках наукових досліджень: теоретико-методологічні основи професійної підготовки (Р. Вайнола, А. Капська, Л. Міщик, О. Карпенко, В. Поліщук та ін.); технологічні та методичні основи професійної підготовки до певних видів професійної діяльності (І Ковальчук, О. Пожидаєвата ін.); основи практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (О. Бартків, Н. Ларіонова, З. Фалінська та ін.); інноваційні підходи та особливості підготовки фахівців у сучасних умовах (О. Біла, С. Грищенко, Т. Мальцева, П. Скляр та ін.). Підсумовуючи вищезазначене, професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях розглядається нами як цілісна керована система: з одного боку - професійної освіти майбутніх соціальних педагогів, що мають здійснювати превентивну діяльність з учнями у загальноосвітніх закладах різних типів, та соціальних працівників, які мають забезпечувати профілактику дезадаптації учнів у соціальних службах, спеціалізованих закладах системи охорони здоров'я, праці та соціальної політики та пенітенціарної системи, а з іншого - як спеціально спроектований, гуманістично спрямований освітній простір професійного становлення майбутніх фахівців соціальної сфери, що поєднує можливості ВНЗ (навчальна, виховна, науково-дослідна підсистеми) та інших соціальних інституцій партнерської мережі у підготовці фахівців до комплексного вирішення проблеми профілактики дезадаптації учнів.

Для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери передбачено забезпечення координованої взаємодії різних підсистем організації їхньої діяльності (навчально-виховної та наукової - у середовищі вищого навчального закладу; практичної та волонтерської - у середовищі соціальних інституцій, які здійснюють превенцію дезадаптації учнів; проектної - у середовищі територіальної громади), що забезпечують формування у студентів професійної компетентності до відповідного виду

професійної діяльності. Результат процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери вбачаємо у формуванні їхньої готовності до виконання відповідного виду професійної діяльності, що передбачає рівневе інтегроване утворення, яке містить мотиваційний, когнітивний, практичний та особистісний компоненти. Науково-методичне забезпечення системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери розглядаємо як дидактично спроектований комплекс способів та засобів, що сприяє формуванню їхньої готовності до здійснення профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка моделі системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів, а також проектування методичного забезпечення з її реалізації.

Література

1. Бартків О.С. До проблеми практичної підготовки соціальних педагогів // Науковий вісник. – 2009. – № 21. – С. 71-75.
2. Біла О.О. Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до проектування професійної діяльності: теорія і практика : монографія / Олена Олександрівна Біла. – Одеса : Астропринт, 2013. – 424 с.
3. Вайнола Р.Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : автореф. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Р.Х. Вайнола. – Полтава, 2009. – 44 с.
4. Грищенко С.В. Самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери : монографія / С.В. Грищенко. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – 328 с.
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. – Київ, Симферополь: Універсум, 2013. – 536.
6. Єфремова Г.Л. Розвиток професійної адаптивності соціальних педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Г.Л. Єфремова. – Полтава, 2014. – 20 с.
7. Капська А.Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників / А. Й. Капська // Вісник Глухівського

національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – № 15. – С. 12–16.

8. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / за редакцією С.Я. Харченко. – Дрогобич : Коло, 2007. – 374 с.

9. Ковальчук І.А. Методи інтерактивного навчання майбутніх соціальних педагогів // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2010. – № 4. – С. 82-87.

10. Конончук А.І. Професійна підготовка соціальних працівників до партнерства з недержавними організаціями соціальної сфери / А.І. Конончук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2016. – № 1. – С. 183-187. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2016_1_35.

11. Ларіонова Н.Б. Практика як фактор оптимізації професійного становлення майбутніх соціальних педагогів // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 4. – С. 93-95.

12. Никитин В.А. Социальная педагогика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Никитин. – М. :Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 269 с.

13. Пожидаєва О.В. Теоретичні аспекти проф. підготовки МСП у ВНЗ // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2011. – № 3-4. – С. 72-80.

14. Полисадова М.Н. Подготовка будущего социального педагога к деятельности по профилактике наркомании среди трудновоспитуемых подростков : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / М. Н. Полисадова. – Москва, 2004. – 202 с.

15. Поліщук Віра Становлення професіоналізму соціального педагога на основі компонентів індивідуального стилю його діяльності // Молодь і ринок. – 2011. – № 4. – С. 38-43.

16. Поліщук В.А. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактичної роботи щодо вживання наркогенних засобів неповнолітніх // Підготовка соціальних працівників/соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки молоді. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Наукове видання. – Черкаси : Черкаський національний університет, 2004. – С. 184-191.

17. Скляр П.П., Мальцева Т.Є., Нетьосов С.І. Інноваційні підходи та особливості в підготовці фахівців соціальної сфери. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2014. – 248 с.

18. Фалинська З.З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / З. З. Фалинська. – Вінниця, 2006. – 21 с.

19. Чубук Р.В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи із студентською молоддю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. В.Чубук. – Одеса, 2008. – 21 с.